

Sygn. akt V CSK 103/18

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 26 kwietnia 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Krzysztof Pietrzykowski (przewodniczący, sprawozdawca)
SSN Roman Trzaskowski
SSN Bogumiła Ustjanicz

w sprawie z powództwa A. Sp. z o.o. w W.
przeciwko [...] Szpitalowi Klinicznemu w W., jako następcy Samodzielnego
Publicznego Szpitala Klinicznego Nr (...) w W.
o zapłatę,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym
w Izbie Cywilnej w dniu 26 kwietnia 2019 r.,
skargi kasacyjnej pozwanego od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)
z dnia 20 września 2017 r., sygn. akt I ACa (...),

oddala skargę kasacyjną.

UZASADNIENIE

A. sp. z o.o. z siedzibą w W. domagała się zasądzenia od Samodzielnego Publicznego Szpitala Klinicznego nr (...) w W. kwoty 755 366,56 zł z odsetkami za opóźnienie od dnia wniesienia powództwa do dnia zapłaty oraz kosztami procesu.

Sąd Okręgowy w W. wyrokiem z dnia 11 stycznia 2017 r. zasądził od pozwanego na rzecz powódki kwotę 755 366,56 zł z odsetkami ustawowymi za

opóźnienie od dnia 26 kwietnia 2016 r. do dnia zapłaty oraz zasądził od pozwanego na rzecz powódki kwotę 52 186 zł tytułem zwrotu kosztów procesu. Ustalił, że powódka dostarczała pozwanemu materiały medyczne, za które w okresie od dnia 16 lutego 2012 r. do dnia 12 lipca 2012 r. wystawiła faktury VAT na łączną kwotę 526 517,73 zł. W dniu 16 sierpnia 2012 r. powódka zawarła umowę gwarancyjną z M. S.A. w Ł. Na podstawie tej umowy M. S.A. dokonywała w imieniu powódki czynności prowadzących do wyegzekwowania wierzytelności przysługujących powódce m.in. w stosunku do pozwanego. W dniu 31 sierpnia 2012 r. M. S.A. przelała na rachunek bankowy powódki kwotę 424 689,79 zł na podstawie umowy gwarancyjnej i zawiadomiła pozwanego o dokonaniu spłaty jego długów względem powódki i wygaśnięciu zobowiązania pozwanego wobec powódki. Pismo o takiej samej treści skierowała do pozwanego powódka. W dniu 12 sierpnia 2013 r. M. S.A. wystąpiła z powództwem przeciwko pozwanemu w niniejszej sprawie, domagając się zasądzenia kwoty 623 142,72 zł z ustawowymi odsetkami jako należności wynikającej ze spłacenia długu pozwanego wobec powódki na podstawie umowy gwarancyjnej, a powódka w niniejszej sprawie zgłosiła interwencję uboczną po stronie M. S.A. Sąd Okręgowy w W. wyrokiem z dnia 13 czerwca 2014 r. oddalił powództwo, a Sąd Apelacyjny w (...) wyrokiem z dnia 17 marca 2015 r. zmienił ten wyrok, częściowo uwzględniając powództwo M. S.A. Sąd Najwyższy wyrokiem z dnia 20 kwietnia 2016 r., V CSK 462/15 (OSNC-ZD 2018, nr A, poz. 2) uchylił zaskarżony wyrok w części uwzględniającej powództwo i orzekającej o kosztach postępowania i oddalił apelację M. S.A. Sąd Najwyższy uznał, że M. S.A., spełniając zobowiązanie wobec beneficjenta umowy gwarancyjnej, spłaciła swój dług, a nie cudzy. Wskazał, że art. 518 § 1 pkt 1 k.c. tylko wtedy przewiduje przejście wierzytelności z mocy prawa na osobę, która spłaciła wierzyciela, gdy ta osoba spłaciła cudzy dług, za który sama jest odpowiedzialna osobiście lub rzeczowo, co nie miało miejsca w tamtej sprawie. W dniu 17 marca 2014 r. powódka skierowała do Sądu Rejonowego w W. wniosek o zawezwanie pozwanego do próby ugodowej w sprawie będącej przedmiotem niniejszego sporu, jednakże strony nie zawarły ugody.

Sąd Okręgowy wskazał, że Sąd Najwyższy w powołanym wyroku przesądził, iż umowa gwarancyjna z dnia 16 sierpnia 2012 r. jest uregulowaną w art. 391 k.c.

umową o świadczenie przez osobę trzecią, która nie stworzyła po stronie pozwanego żadnych obowiązków i nie spowodowała nabycia przez M. S.A. roszczeń w stosunku do pozwanego. Podkreślił, że M. S.A., spełniając zobowiązanie wobec powódki, spłacił swój dług, a nie pozwanego. Zauważył, że art. 518 § 1 pkt 1 k.c. nie ma zastosowania w tej sprawie. Stwierdził, że skoro dług pozwanego względem powódki został uregulowany przez M. S.A. na podstawie nieważnej umowy, której postanowienia nie spowodowały wstąpienia M. S.A. w prawa wierzyciela, zobowiązanie pozwanego względem powódki nie wygasło. Wskazał, że dla zasadności powództwa nie ma znaczenia, iż pozwana uregulowała już należność dochodzoną w tej sprawie na rzecz M. S.A., realizując prawomocny wyrok Sądu Apelacyjnego w (...) z dnia 17 marca 2015 r. Przyjął bowiem, że wobec uchYLENIA tego wyroku przez Sąd Najwyższy pozwanemu przysługuje w stosunku do M. S.A. roszczenie o zwrot spełnionego świadczenia na podstawie przepisów o bezpodstawnym wzbogaceniu. Uznał także za niezasadny zarzut przedawnienia zgłoszony przez pozwanego, gdyż powódka w dniu 17 marca 2014 r. skutecznie złożyła w Sądzie Rejonowym w W. wniosek o zawiązekanie pozwanego do próby ugodowej, dokonując w ten sposób przerwania biegu przedawnienia (art. 123 § 1 pkt 1 k.c.), który rozpoczął się na nowo w dniu 18 lipca 2014 r.

Pozwany wniósł apelację od wyroku Sądu Okręgowego.

Sąd Apelacyjny w (...) wyrokiem z dnia 20 września 2017 r. oddalił apelację i zasądził od pozwanego na rzecz powódki kwotę 8 100 zł tytułem zwrotu kosztów postępowania apelacyjnego. Uznał, że pomiędzy stronami było bezsporne, iż wniosek o zawiązekanie pozwanego do próby ugodowej z dnia 17 marca 2014 r. dotyczył sprawy będącej przedmiotem niniejszego sporu, nie ma zaś podstaw do oceny, że celem tego zawiązkania było jedynie przerwanie biegu przedawnienia. Podzielił ocenę, że M. S.A. ponosiła odpowiedzialność za własny dług względem powódki na podstawie umowy gwarancyjnej, zatem jego zapłata spowodowała wygaśnięcie jedynie zobowiązania gwarancyjnego, a nie długu ze stosunku podstawowego między powódką a pozwanym. Wskazał, że M. S.A. dokonała na rzecz powódki zapłaty, która nastąpiła w celu wykonania umowy gwarancyjnej z dnia 16 sierpnia 2012 r., a nie w celu zwolnienia z długu pozwanego. Podkreślił, że M. S.A. nie łączył z pozwanym odrębny stosunek prawny, nie miała więc ona

powodu, aby spełnić cudze świadczenie bez możliwości domagania się jego zwrotu. Przyjął, że charakter zawartej między M. S.A. a powódką umowy gwarancyjnej sprzeciwiał się uznaniu, iż miało miejsce przeniesienie wierzytelności. Spostrzegł jednak, że gdyby nawet „ubocznym” skutkiem tej umowy był przelew wierzytelności, to nie miałyby to wpływu na rozstrzygnięcie w niniejszej sprawie. Zauważył bowiem, że skoro umowa gwarancyjna jest nieważna jako naruszająca zakaz przelewu wierzytelności przewidziany w art. 54 ust. 5 i 6 ustawy z dnia 15 kwietnia 2011 r. o działalności leczniczej (jedn. tekst: Dz.U. z 2018 r., poz. 2190 ze zm.; dalej: „u.d.l.”), to nie doszło do przelewu i powódka pozostaje wierzycielem pozwanego, który powinien dokonać zapłaty na jej rzecz.

Pozwany wniósł skargę kasacyjną od wyroku Sądu Apelacyjnego, zarzucając naruszenie prawa materialnego, mianowicie art. 391 k.c., art. 54 ust. 5 i 6 u.d.l. w związku z art. 391 k.c. oraz art. 123 § 1 pkt 1 w związku z art. 6 k.c., a także naruszenie przepisów postępowania, mianowicie art. 328 § 2 w związku z art. 391 § 1 k.p.c. i art. 123 § 1 pkt 1 k.c.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zarzut naruszenia art. 391 k.c. dotyczy nieprawidłowej wykładni tego przepisu i uznania, że gwarant w wykonaniu swojego własnego zobowiązania gwarancyjnego, unikając odpowiedzialności odszkodowawczej i spełniając przyrzeczone świadczenie, do którego zobowiązany był pozwany, spełnia świadczenie odmienne od świadczenia gwarantowanego. Zarzut ten jest nietrafny, co wynika z wyroku Sądu Najwyższego z dnia 20 kwietnia 2016 r., V CSK 462/15. Sąd Najwyższy wyjaśnił mianowicie, że w świetle regulacji umowy o świadczenie przez osobę trzecią, przewidzianej w art. 391 k.c., nie ulega wątpliwości, iż gwarant spełniając swoje zobowiązanie wobec beneficjenta spłaca swój, a nie cudzy dług. Jego zobowiązaniem jest bowiem doprowadzenie do tego, by dłużnik główny beneficjenta spłacił swój dług, a jeżeli tego nie uczyni, gwarant obowiązany jest do zapłaty beneficjentowi odszkodowania i jest to tylko jego własny dług, a nie dług także dłużnika głównego. Również wtedy, gdy spełnia przysługujące mu na podstawie art. 391 k.c. zobowiązanie przemienne i sam spłaca dług dłużnika głównego, to czyni to nie dlatego, że jest za ten dług odpowiedzialny osobiście lub

rzeczowo, gdyż nie jest, lecz dlatego, że w ten sposób zwalnia się z własnego, innego zobowiązania wobec beneficjenta. Sąd Najwyższy wykluczył w konsekwencji zastosowanie art. 518 § 1 pkt 1 k.c., który tylko wtedy przewiduje cesję ustawową, a więc przejście wierzytelności z mocy prawa na osobę, która spłaciła wierzyciela, jeżeli osoba ta spłaciła cudzy dług, za który sama jest odpowiedzialna osobiście lub rzeczowo.

Zarzut naruszenia art. 54 ust. 5 i 6 u.d.l. w związku z art. 391 k.c. dotyczy ich nieprawidłowej wykładni i uznania, że przewidziana w art. 391 k.c. umowa gwarancyjna jest nieważna, bowiem jest czynnością mającą na celu zmianę wierzyciela, a tym samym spełnienie świadczenia pozwanego przez M. S.A. w ramach własnego zobowiązania nie spowodowało zmniejszenia pasywów szpitala, a w konsekwencji skutecznego zaspokojenia roszczenia dochodzonego w pozwie. Również ten zarzut jest nietrafny, co także wynika *expressis verbis* z powołanego wyroku Sądu Najwyższego z dnia 20 kwietnia 2016 r., V CSK 462/15. W wyroku z dnia 3 marca 2017 r., I CSK 255/16 (niepubl.) Sąd Najwyższy wskazał, że kwestia zakresu użytego w art. 54 ust. 5 u.d.l. pojęcia „czynność prawna mająca na celu zmianę wierzyciela samodzielnego publicznego zakładu opieki zdrowotnej” była już wielokrotnie przedmiotem wypowiedzi w orzecznictwie. Utrwalił się w związku z tym pogląd o szerokim zakresie tego pojęcia i objęciu nim nie tylko czynności prawnych bezpośrednio prowadzących do zmiany wierzyciela, lecz wszelkich czynności prawnych, których skutkiem, choćby tylko pośrednim, w łańcuchu wywołanych zdarzeń prawnych, jest zmiana wierzyciela. Podkreśla się, że zamiarem ustawodawcy było podyktowane względami ochrony zdrowia ograniczenie powodującego dodatkowe koszty publicznych zakładów opieki zdrowotnej, a nawet zagrażającego ich likwidacją, komercyjnego obrotu wierzytelnościami przysługującymi w stosunku do tych zakładów, czyli innymi słowy ograniczenie handlu tzw. „wierzytelnościami szpitalnymi” (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 21 kwietnia 2016 r., III CSK 245/15, niepubl.). Podobne stanowisko zajął Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 9 listopada 2018 r., V CSK 497/17 (niepubl.). W konsekwencji należy zatem przyjąć, że również umowa gwarancyjna, o której mowa w art. 391 k.c., zawarta przez wierzyciela samodzielnego publicznego zakładu opieki zdrowotnej bez zgody podmiotu tworzącego, jest nieważna.

Zarzut naruszenia art. 123 § 1 pkt 1 w związku z art. 6 k.c. dotyczy ich nieprawidłowej wykładni i uznania, że pozwany jest obowiązany do wykazania, iż wniosek o wszczęcie postępowania pojednawczego nie realizował celu dochodzenia roszczenia, w sytuacji gdy pozwany wykazał, że powódka w tym samym czasie w innym procesie sądowym, będąc interwenientem ubocznym po stronie spółki M. S.A., zaprzeczała swojej legitymacji czynnej do dochodzenia faktur VAT objętych zawezwaniem do próby ugodowej, powinna więc wykazać, że pomimo tej rozbieżności realizowała cel wynikający z art. 123 § 1 pkt 1 k.c. Nie ulega wątpliwości, że czynnością przedsięwziętą przed sądem bezpośrednio w celu dochodzenia lub ustalenia albo zaspokojenia lub zabezpieczenia roszczenia, która stosownie do art. 123 § 1 k.c. przerywa bieg przedawnienia roszczenia, jest również zawezwanie do próby ugodowej. W okolicznościach niniejszej sprawy trudno jest zarzucać powódce, że w tym samym czasie podejmowała różne działania mające doprowadzić do wyegzekwowania od pozwanego należnego jej świadczenia. Jednym z takich działań było zawezwanie pozwanego do próby ugodowej. Świadczy to jedynie o właściwym dbaniu o własne interesy niewątpliwie zasługujące na ochronę. W orzecznictwie sądowym jest natomiast dyskutowana kwestia, czy drugi i kolejne wnioski o zawezwanie do próby ugodowej stanowią czynność, która zmierza bezpośrednio do dochodzenia roszczenia, a więc czy wywołują skutek przerwy biegu przedawnienia. Sąd Najwyższy wskazał w wyroku z dnia 10 stycznia 2017 r., V CSK 204/16 (niepubl.), że w tym zakresie można odnotować rozbieżne stanowiska. Pierwszy pogląd akcentuje brak zakazu wielokrotnego korzystania z instytucji zawezwania do próby ugodowej i brak konieczności zaspokojenia uprawnionego przez zawarcie ugody, a w konsekwencji kwalifikuje każde zawezwanie do próby ugodowej jako podjęcie czynności zmierzającej do w celu dochodzenia roszczenia (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 11 kwietnia 2007 r., II CSK 612/07, niepubl.). Zgodnie z drugim poglądem, niedopuszczalne jest niweczenie sensu instytucji przedawnienia roszczenia przez wielokrotną jednostronną czynność wierzyciela w postaci wniosków o zawezwanie do próby ugodowej i destabilizację stosunków prawnych wskutek wydłużenia terminu przedawnienia (wyrok Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z dnia 6 czerwca 2014 r., I ACa 12/14, niepubl.). Według trzeciego poglądu, pośredniego, akceptuje

się co do zasady kolejne zawezwanie do próby ugodowej jako czynność, która przerywa bieg przedawnienia, z tym jednak zastrzeżeniem, że musi spełniać przesłankę przedsięwzięcia jej bezpośrednio w celu określonym w art. 123 § 1 pkt 1 k.p.c. i nie może stanowić nadużycia prawa podmiotowego w rozumieniu art. 5 k.c. (wyroki Sądu Najwyższego z dnia 28 stycznia 2016 r., III CSK 50/15, niepubl. i z dnia 10 stycznia 2017 r., V CSK 204/16, postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 10 kwietnia 2018 r., II CSK 694/17, niepubl.).

Zarzut naruszenia art. 328 § 2 k.p.c. w związku z art. 391 § 1 k.p.c. i w konsekwencji również art. 123 § 1 pkt 1 k.c. dotyczy braku wskazania w uzasadnieniu podstawy faktycznej rozstrzygnięcia przez ustalenie faktów, które sąd uznał za udowodnione, dowodów, na których się oparł, i przyczyn, dla których innym dowodom odmówił wiarygodności i mocy dowodowej lub wyjaśnienia podstawy prawnej wyroku z przytoczeniem przepisów prawa. Zdaniem skarżącego, w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku pominięto przy ocenie kwestii przerwania biegu przedawnienia kilka wskazanych przez niego dowodów. W związku z tym zarzutem należy podkreślić, po pierwsze, że jest on w istocie wtórny do poprzedniego, skoro ponownie odnosi się do kwestii przerwania biegu przedawnienia przez zawezwanie do próby ugodowej. Po drugie, zgodnie z ustalonym orzecznictwem Sądu Najwyższego zarzut naruszenia art. 328 § 2 k.p.c. może stanowić usprawiedliwioną podstawę skargi kasacyjnej zupełnie wyjątkowo, mianowicie tylko wtedy, gdy uzasadnienie zaskarżonego wyroku nie zawiera wszystkich koniecznych elementów bądź zawiera tak oczywiste braki, które uniemożliwiają kontrolę kasacyjną (por. orzeczenia Sądu Najwyższego z dnia 8 października 1997 r., I CKN 312/97, z dnia 10 listopada 1998 r., III CKN 792/98, OSNC 1999, nr 4, poz. 83, z dnia 19 lutego 2002 r., IV CKN 718/00, z dnia 18 marca 2003 r., IV CKN 1862/00, z dnia 20 lutego 2003 r., I CKN 65/01, z dnia 22 maja 2003 r., II CKN 121/01, z dnia 9 marca 2006 r., I CSK 147/05, z dnia 19 listopada 2009 r., IV CSK 219/09, z dnia 9 września 2010 r., I CSK 679/09, z dnia 15 grudnia 2010 r., II PK 138/10, z dnia 11 stycznia 2011 r., I PK 153/10, z dnia 3 lutego 2011 r., II UK 271/10, z dnia 11 lutego 2011 r., II UK 273/10, z dnia 23 lutego 2011 r., V CSK 250/10, z dnia 3 marca 2011 r., II PK 208/10, z dnia 6 kwietnia 2011 r., II UK 323/10, z dnia 7 kwietnia 2011 r., I UK 357/10,

z dnia 4 maja 2011 r., I PK 138/10, z dnia 4 maja 2011 r., I PK 139/10, z dnia 4 maja 2011 r., I PK 171/10, z dnia 5 maja 2011 r., II UK 338/10, z dnia 20 maja 2011 r., II UK 346/10, z dnia 2 czerwca 2011 r., I CSK 581/10, z dnia 6 lipca 2011 r., I CSK 67/11, z dnia 15 grudnia 2011 r., II PK 80/11, z dnia 19 stycznia 2012 r., I UK 242/11, z dnia 3 lutego 2012 r., I UK 290/11, z dnia 9 lutego 2012 r., I UK 248/11, z dnia 14 lutego 2012 r., II PK 139/11, z dnia 25 kwietnia 2012 r., I UK 153/12, z dnia 1 czerwca 2012 r., II PK 259/11, z dnia 13 czerwca 2012 r., II CSK 614/11, z dnia 6 lipca 2012 r., V CSK 357/11, z dnia 5 września 2012 r., IV CSK 76/12, z dnia 3 października 2012 r., II PK 64/12, z dnia 28 sierpnia 2013 r., V CSK 363/12, z dnia 25 czerwca 2014 r., IV CSK 621/13, z dnia 2 grudnia 2014 r., I UK 139/14, z dnia 7 maja 2015 r., II CSK 475/14, z dnia 24 czerwca 2015 r., II CSK 435/14, z dnia 8 lipca 2015 r., II UK 220/14, z dnia 8 lipca 2015 r., II PK 282/14, z dnia 6 sierpnia 2015 r., V CSK 671/14, z dnia 16 grudnia 2015 r., IV CSK 149/15, z dnia 17 grudnia 2015 r., I CSK 1028/14, z dnia 12 stycznia 2017 r., I CSK 745/15, z dnia 3 marca 2017 r., I CSK 318/16, z dnia 30 czerwca 2017 r., I CSK 650/16, z dnia 14 września 2017 r., V CSK 666/16, z dnia 6 października 2017 r., V CSK 52/17, z dnia 9 listopada 2017 r., I CSK 607/16, z dnia 7 grudnia 2017 r., II CSK 131/17, z dnia 20 lutego 2018 r., V CSK 352/17, z dnia 28 lutego 2018 r., II CSK 246/17, z dnia 16 marca 2018 r., IV CSK 106/17, z dnia 26 kwietnia 2018 r., IV CSK 578/17). W niniejszej sprawie zaskarżony wyrok Sądu Apelacyjnego nie zawiera wspomnianych braków. Po trzecie, zarzutu naruszenia art. 328 § 2 k.p.c. w postępowaniu kasacyjnym nie można uzasadniać przez nawiązywanie do treści art. 233 § 1 k.p.c., dotyczącego kwestii oceny dowodów, zgodnie bowiem z art. 393³ § 3 k.p.c., podstawą skargi kasacyjnej nie mogą być zarzuty dotyczące ustalenia faktów lub oceny dowodów (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 18 maja 2017 r., I CSK 677/16, niepubl.).

Z przedstawionych powodów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. orzekł, jak w sentencji.